



### ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

การศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งที่สังคมเปิดโอกาสให้บุคคลเลื่อนฐานะของตนให้สูงขึ้นทั้งด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจ การศึกษานี้เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบโดยตรงของรัฐที่ให้บริการกับประชาชนโดยมีเอกชนร่วมด้วยในบางระดับ การศึกษาขั้นสูงคือระดับประกาศนียบัตรชั้นสูงและปริญญาโทยังคงเป็นหน้าที่ของรัฐเพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น ปัจจุบันการศึกษาระดับดังกล่าวนี้ได้ขยายขอบเขตออกไปมาก วิทยาลัย และมหาวิทยาลัยหลายแห่งเปิดรับนิสิต-นักศึกษาที่จบระดับปริญญาตรี เข้าศึกษาต่อเป็นจำนวนมากในสาขาวิชาต่าง ๆ ทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์ มานุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นสถาบันการศึกษาแห่งหนึ่งที่เปิดทำการสอนในชั้นประกาศนียบัตรชั้นสูงและปริญญาโท และคณะครุศาสตร์นับเป็นสถานที่แห่งหนึ่งที่ใช้เป็นที่ศึกษาในสาขาต่าง ๆ ของระดับนี้ นิสิต-นักศึกษาเกือบทั้งหมดเป็นผู้ที่มีอาชีพครู ผ่านประสบการณ์ของการสอนมาทั้งระดับมหาวิทยาลัย วิทยาลัย โรงเรียนรัฐบาล และเอกชนทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค การเข้ามาศึกษาต่อนี้มีผลคืออนิสิต-นักศึกษา คือได้เลื่อนสถานภาพทางสังคมของตนได้รับการยกย่อง มีชื่อเสียง เกียรติยศ ในฐานะเป็นผู้มีความรู้ มีการศึกษา และเลื่อนสถานภาพทางเศรษฐกิจ คือการปรับอัตราเงินเดือนให้สูงขึ้น นอกจากนี้ผู้ที่เข้ามาศึกษาต่อยังได้มีโอกาสถ่ายทอดวิชาความรู้ใหม่ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ในวงการศึกษาคอนักเรียนที่ตนสอนต่อไปด้วย เมื่อพิจารณาหลักสูตรการศึกษาของนิสิตในระดับนี้เห็นได้ว่า หลักสูตรระดับชั้นประกาศนียบัตรชั้นสูงและปริญญาโท ใช้เวลา 1 และ 2 ปี ตามลำดับ แต่ข้อเท็จจริงปรากฏว่านิสิตทั้งสองระดับนี้มีได้ใช้เวลาเรียนตามหลักสูตรดังกล่าวนี้ทั้งหมด เหตุผลที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งคือ นิสิตบางคนลงทะเบียนเพียงบางวิชา นิสิตพวกนี้จัดเป็นประเภทที่มาเรียนได้บางเวลาเท่านั้น - กล่าวคือ ต้องทำการสอนหนังสือควบคู่กับการเข้ามาศึกษาต่อในเวลาเดียวกัน ขณะที่มิใช่นิสิต

ส่วนใหญ่อีกพวกหนึ่งเข้ามาศึกษาต่อเต็มเวลา สามารถทุ่มเทเวลาอุทิศตัวเองเพื่อความสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนอย่างเต็มที่

นิสิตประเภทที่เรียนไต่บางเวลานี้มีเหตุผลของการมาเรียนต่ออยู่หลายประการ เป็นต้นว่า ทางสถานศึกษาที่ตนสอนอยู่ไม่อนุญาตให้ลา มาเรียนต่อ อายุการรับราชการไม่ครบกำหนดการลาพัก หรือเป็นเพราะตัวนิสิตไม่ต้องการลาพักราชการเนื่องจากมีผลต่อการเพิ่มเงินเดือนในปีงบประมาณ นิสิตที่เรียนไต่บางเวลานี้จึงเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบในขณะเดียวกัน 2 ประการ คือ ความเป็นครู และในฐานะเป็นนิสิต-นักศึกษา ในด้านความเป็นครูซึ่งเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบโดยตรงมีผู้บังคับบัญชาคอยสอดส่องดูแลเกี่ยวกับการสอน และในด้านการเป็นผู้เรียนซึ่งระดับชั้นสูงสุดนี้ การเรียนจำเป็น - อย่างยิ่งที่ต้องศึกษา ค้นคว้า หากความรู้เพิ่มเติมนอกห้องเรียน งานภาคนิพนธ์ที่เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชา การอ่านตำราภาษาต่างประเทศที่ใช้เวลานาน และปัญหาสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ หนังสือบางเล่มมีจำนวนจำกัดไม่เพียงพอเมื่อเทียบกับจำนวนผู้ใช้ สภาพการของนิสิตเหล่านี้คือผู้ที่อยู่ในสถานภาพที่ขัดแย้งกัน (status conflict) และก่อให้เกิดความขัดแย้งในบทบาท (role conflict) ตามมาด้วย

แนวความคิดเบื้องต้นทางสังคมวิทยาเชื่อว่า แต่ละเอกลักษณ์บุคคลจะมีบทบาทหลายบทบาท และแสดงพฤติกรรมตามที่สังคมคาดหวังให้กระทำในแต่ละบทบาทของตน นอกเหนือไปจากนั้นในสังคมที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันน้อยเท่าใด เอกลักษณ์บุคคลจะพบกับความตึงเครียดในบทบาทของตนมากขึ้นเท่านั้น สภาพการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวบุคคลเช่นนี้ เรียกได้ว่า สถานภาพที่ขัดแย้ง และมีความขัดแย้งในบทบาทเกิดขึ้นด้วย<sup>1</sup>

ทั้งสถานภาพและบทบาทเป็นสิ่งที่ต้องอยู่ด้วยกัน เมื่อมีสถานภาพอย่างไรก็ย่อมจะมีบทบาทตามมาทันที บทบาทเป็นเรื่องของสิ่งที่สังคมคาดหวังให้กระทำและมีการ

<sup>1</sup>Robert K. Merton, Social Theory and Social Structure (London: The Free Press, New York Collier-Macmillan Limited, 1968), p. 170

โต้ตอบตามมาด้วย นักวิชาการทั้งหลายมีความคิดเบื้องต้นทางสังคมวิทยาในเรื่องสถานภาพและบทบาทที่ขัดแย้งเหมือนกัน และมีเหตุผลรวมทั้งผลการวิจัยเพื่อนำมาสนับสนุนความเชื่อของตนในรายละเอียดที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันอยู่เป็นจำนวนมาก คาร์ล เดนคอร์ด<sup>2</sup> (Dahrendorf) กล่าวว่า ความขัดแย้งในบทบาทอาจเกิดขึ้นได้เมื่อบุคคลต้องแสดงบทบาทสองบทบาทหรือมากกว่านั้น ซึ่งการคาดหมายของแต่ละบทบาทมีลักษณะตรงกันข้าม บางปัญหาเมื่อเกิดขึ้นแล้วบุคคลจะแก้ไขเลือกตามใจชอบ และถ้าเป็นเรื่องสำคัญก็จะดำเนินไปตามกระบวนการที่ตำแหน่งกำหนดไว้ และยิ่งนานวันบทบาททางสังคมก็จะมีคามยุ่งยากและเพิ่มพูนความรู้มากขึ้นทุกที จากการอธิบายออกมาในค่านของการติดต่อกันระหว่างตัวบุคคลกับสังคม จากพวกนักเขียน นักทวิ นักวิชาการและนักปรัชญา<sup>3</sup>

เมื่อศึกษาในรายละเอียดของบทบาทจะเห็นได้ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับอย่างใกล้ชิดกับเรื่องการเมืองงาน บทบาทจะกำหนดความรับผิดชอบที่ตายตัวกับงานทุกชนิดว่าจะต้องทำอะไร ในสังคมที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้นเท่าใด บทบาทก็จะมีคามแตกต่างมากขึ้นเท่านั้น บทบาทบางอย่างเป็นเรื่องธรรมดาทั่วไปที่ทุกคนรู้จักเข้าใจดี แต่บทบาทบางอย่างก็มีความพิเศษโดยเฉพาะซึ่งมีคนเพียงส่วนน้อยที่รู้จักเข้าใจหรือสามารถจะแสดงบทบาทนั้นได้<sup>4</sup> ซึ่ง ซิเซโร<sup>5</sup> (Cicero) ก็แบ่งลักษณะของบทบาทไว้ 2 ลักษณะเช่นกัน คือ บทบาททั่วไป และบทบาทเฉพาะตัวบุคคล

<sup>2</sup>Ralf Dahrendorf, Essays in the Theory of Society (Stanford University Press Stanford, California, 1968), p. 72.

<sup>3</sup>Ibid., p. 26.

<sup>4</sup>Broms, and Selznik, Sociology (Harper and Row, Publishers Maruzen Co., Ltd.), p. 17-26.

<sup>5</sup>Dahrendorf, op. cit., p. 28.

การศึกษานิสิตประเภทที่เรียนได้บางเวลา คือ ทำการสอนควบคู่กับการมาศึกษา ต่อ เห็นได้ชัดว่านิสิตเหล่านี้มีความขัดแย้งในบทบาท ซึ่งเป็นบทบาทโดยเฉพาะตัวบุคคล คือ บทบาทของครูกับบทบาทของนิสิต ความคาดหวังในบทบาทของการเป็นครูที่ผู้บังคับบัญชา ครูคนอื่น ๆ นักเรียน ผู้ปกครอง คาดหมายให้แสดงมีอยู่มากมาย เช่น การเข้าสอนทุกครั้งตรงต่อเวลา เอาใจใส่ทั้งด้านการเรียนและชีวิตความเป็นอยู่ของนักเรียน การช่วยเหลือกิจกรรมของโรงเรียนด้านต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งถ้ามีความบกพร่องในบทบาท ที่ได้รับการคาดหวังให้แสดงดังกล่าวนี้ นิสิตที่เรียนได้บางเวลาในฐานะที่เป็นครูจะได้รับการตอบโต้ทันทีจากบุคคลดังกล่าวโดยมีความรุนแรงมากหรือน้อยต่างกันไป ขณะเดียวกัน ความคาดหวังในบทบาทของการเป็นนิสิตที่ทางมหาวิทยาลัย ครู-อาจารย์ เพื่อน ตลอดจนคนทั่วไปคาดหวังให้แสดงคือ ความเป็นผู้เรียนที่ดี เป็นต้นว่า เอาใจใส่ในการเรียน ศึกษาค้นคว้าหาความรู้นอกเหนือจากการบรรยายในชั้น ทำงานส่งตามกำหนด ซึ่งการตอบโต้ต่อนิสิตที่มีบทบาทนี้คือ ระบบการเช็คชื่อ เวลาที่ขาดเรียนได้นับจำนวน ครั้งรวมทั้งคะแนนที่ได้รับจากการสอบประจำภาค เมื่อบทบาททั้งสองมีความขัดแย้งโดยผู้กระทำคือตัวบุคคลเพียงคนเดียวก็ย่อมเกิดความเก็บกด ความตึงเครียด ความไม่สบายใจ ความวิตกกังวล และไม่สามารถแสดงบทบาทใดบทบาทหนึ่งให้ครบโดยสมบูรณ์ได้ และจะแสดงพฤติกรรมออกมาเพื่อรักษาความคงที่ของตัวบุคคลนั้น ซึ่งทางค่านแนวความคิดเรียกว่า กลวิธีป้องกันตัวเอง<sup>6</sup> (ego-defense mechanism)

โทบี<sup>7</sup> (Toby) นักจิตวิทยาสังคมได้วิเคราะห์ความขัดแย้งในบทบาทของตัวบุคคล และให้ข้อเสนอว่า มีกรรมวิธีอยู่ 2 ประการที่บุคคลนำมาใช้คือ

<sup>6</sup> Anna Freud, The Ego and the Mechanism of Defense

(London: Hogarth Press, 1937)

<sup>7</sup> J. Toby, Some Variables in Role-Conflict Analysis (Soc.

Forces, 1954), 30, 324-327.

ประการที่ 1 ใช้หลักการจัดตามลำดับชั้น (hierachization principle)

ประการที่ 2 ใช้หลักการแยกออกจากกันโดยเด็ดขาด (segregation principle)

โทบี (Toby) อธิบายหลักการจัดตามลำดับชั้นว่า เมื่อบุคคลมีความขัดแย้งในบทบาทเกิดขึ้น เขาจะเผชิญกับความจริงระหว่างบทบาททั้งสองและถือว่าบทบาทที่เป็นหน้าที่บังคับ เป็นสิ่งสำคัญต้องปฏิบัติตามก่อนบทบาทอื่น ๆ เช่น ไปงานพิธีฝังศพยายและหยุดโรงเรียน อย่างไรก็ตาม เขายอมรับว่ายังมีความขัดแย้งอีกหลายอย่างในความคาดหมายของบทบาทที่หลักการจัดตามลำดับชั้นนี้ไม่สามารถอธิบายให้ชัดเจนได้ภายในระบบสังคม เมื่อความขัดแย้งในบทบาทเกิดขึ้นโดยที่บุคคลมีความพอใจและต้องการทั้งสองบทบาท บุคคลจะแสวงหาข้อแก้ตัวเพื่อให้คนอื่นยอมรับหรือให้อภัยเขาคอนหน้าที่ของบทบาทที่เขาละเลยโดยเปิดเผยหรือให้เป็นที่ยอมรับว่าระหว่างบทบาทที่ขัดแย้งกันนั้นมีการจัดตามลำดับชั้นก่อนหลังของบทบาท ซึ่งถ้าข้อแก้ตัวเป็นที่ยอมรับของคนอื่น แม้ว่า จะมีความขัดแย้งในบทบาทเกิดขึ้น แต่บุคคลก็ยังคงมีสถานภาพของคนอยู่ หลักการจัดตามลำดับชั้นนี้ใช้กันมากโดยเฉพาะเกี่ยวกับมรรยาทสังคม พิธีการต่าง ๆ โดยกำหนดถึงสิทธิและหน้าที่ในค่านิยมทางสังคมไว้ซึ่งบางครั้งก็ดูแปลกประหลาด เป็นต้นว่า การให้เกียรติผู้หญิงเป็นอันดับแรก ผู้ชายต้องอุ้มผู้หญิงนั่ง การเกินขีดขอบขวาของถนน

หลักการแยกออกจากกันโดยเด็ดขาดที่นำมาใช้เมื่อบุคคลมีความขัดแย้งในบทบาทเกิดขึ้น คือ การแยกบทบาทแต่ละบทบาทออกจากกันเลย เป็นกลวิธีที่จะทำให้บทบาทคงอยู่ได้ เช่น บทบาทของกรรมกรกับบทบาทของผู้นำขอคำปรึกษาหารือ บุคคลจะทำตามหน้าที่ตามความคาดหมายของบทบาทในแต่ละบทบาทย่อย ๆ

คาร์เรนคอฟ<sup>8</sup> (Dahrendorf) ตั้งข้อสงสัยไว้ว่า ถ้าบุคคลใดบุคคลหนึ่งอยู่ในสถานการณ์ที่ขัดแย้งในบทบาทขึ้นแล้ว เขาจะตัดสินใจเลือกบทบาทที่มีการตอบโต้ที่รุนแรง

<sup>8</sup>Dahrendorf, op. cit., p. 93.

กว่า โดยเขาสังเกตจากนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเยอรมันที่มาจากครอบครัวชั้นคนงาน ส่วนใหญ่แล้วสมัครใจที่จะมีความซัดแย้งกับทางครอบครัวพี่น้องของตนมากกว่าจะซัดแย้งกับบทบาทจากสถานภาพใหม่ในมหาวิทยาลัยที่เขาได้รับการคาดหมายในการกระทำ การ์เดนครอร์ฟ (Dahrendorf) ยังสังเกตในเรื่องอื่น ๆ อีกหลายเรื่องและเสนอว่า เมื่อบุคคลต้องเผชิญกับความซัดแย้งในบทบาท คนส่วนใหญ่ (ประมาณ 60 เปอร์เซ็นต์) สมัครใจเลือกบทบาทซึ่งมีการตอบโต้ที่รุนแรงกว่าพวกอื่น (ประมาณ 28 เปอร์เซ็นต์) ที่ประพฤติตามหลักการทางศีลธรรมจรรยาโดยไม่คำนึงถึงการตอบโต้จากสังคม และคนส่วนน้อย (ประมาณ 5 เปอร์เซ็นต์) ที่แสดงต่อความซัดแย้งในบทบาทโดยไม่คิดอะไรทั้งสิ้น

จะเห็นได้ว่า ผลการวิเคราะห์และข้อเสนอของโทบี (Toby) ในหลักการข้อแรกมีความคล้ายคลึงกับข้อตกลงและการสังเกตของคาร์เดนครอร์ฟ (Dahrendorf) เมื่อพิจารณาถึงความซัดแย้งในบทบาทของนิสิตที่เรียนไคบางเวลาจะเห็นว่านิสิตเหล่านี้ใช้หลักการจัดตามลำดับชั้นและพิจารณาถึงความรุนแรงที่ได้จากการโต้ตอบจากสังคม เพื่อให้สถานภาพและบทบาทของความเป็นครู-อาจารย์และนิสิตคงอยู่ได้ในขณะเดียวกัน หมายความว่า โดยปกติเวลาที่สอนหนังสือและมาเรียนหนังสือไม่ตรงกัน การมาเรียนต่อในเวลารว่างจากการสอนคือเมื่อสอนแล้วก็รีบเดินทางมาคณะ หรือมาเรียนก่อนแล้วเดินทางไปสอน หรือในวันหนึ่ง ๆ อาจต้องเดินทางไปมาระหว่างโรงเรียนที่ตนสอนกับคณะหลายครั้ง ในกรณีนี้ไม่มีปัญหาความยุ่งยากเกิดขึ้นนอกจากความเหน็ดเหนื่อย ความวิตกกังวลในการเดินทาง แต่บางครั้งเมื่อทางโรงเรียนมีกิจกรรมพิเศษ มีการประชุม มีการสอบนักเรียน นิสิตที่เรียนไคบางเวลานี้จะจัดลำดับความสำคัญและการตอบโต้ที่ได้รับระหว่างต้องอยู่ประจำในโรงเรียน หรือมาเรียนหนังสือ ถ้าทางโรงเรียนอนุญาตให้ขาดสอน หรือเพื่ออนุรักษ์ทำหน้าที่แทน เขาก็จะมาเรียนตามปกติ ถ้าไม่ได้ก็จำเป็นต้องขาดเรียน ในทำนองเดียวกันบางเวลาที่ทางคณะจัดกิจกรรม กิจกรรมพิเศษ หรือเป็นเวลาสอบได้ นิสิตต้องเห็นความสำคัญของความเป็นผู้เรียนมากที่สุด พฤติกรรมระหว่างสองบทบาทนี้นิสิตมีข้อแก้ตัวและมักเป็นที่ยอมรับในสังคมที่เขาเป็นสมาชิกอยู่ โดยให้ความอะลุ่มอล่วย เห็นใจในฐานะที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบอยู่มาก

จากเหตุผลดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงมีความเชื่อว่าเมื่อนิสิตที่เรียนได้บางเวลาจะมีความขัดแย้งในบทบาทเกิดขึ้น แต่ก็ยังสามารถรักษาสภาพของตนได้ในด้านสถานภาพและบทบาท

แต่ผลจากความขัดแย้งในบทบาท ผู้วิจัยเชื่อว่าน่าจะบังเกิดผลทางด้านจิตใจ โดยเฉพาะความวิตกกังวลทางการศึกษากับนิสิตเหล่านี้ และมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วย

ความวิตกกังวลและสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนนี้ ได้มีผู้สนใจศึกษากันอย่างกว้างขวางทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบสำคัญคือ ด้านสติปัญญาและความถนัดทางการเรียน แต่ก็มีนักคิดหลายคนที่เห็นความสำคัญของตัวประกอบอื่นนอกเหนือจากองค์ประกอบดังกล่าว เช่น ทราเวอร์<sup>9</sup> (Travers) กล่าวว่า ตัวแปรทางด้านที่ไม่ใช่สติปัญญา เช่น การปรับตัว สภาพทางบ้าน ความสนใจ ความมุ่งมั่น ทักษะที่มีต่อสถาบัน วิชาที่เรียนและอาจารย์ที่สอนต่างก็มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา แอนแนสทาสซี<sup>10</sup> (Annastassi) กล่าวว่า การศึกษาในระดับวิทยาลัย ความสัมพันธ์ระหว่างความสำเร็จทางการเรียนกับความถนัดทางการเรียนมีค่าต่ำ ทั้งนี้เพราะว่ามีตัวแปรทางด้านอื่นที่ไม่ใช่สติปัญญาเกี่ยวข้องกับควย ได้แก่ องค์ประกอบทางเศรษฐกิจ สังคม การสนใจ และองค์ประกอบอื่น ๆ ที่ไม่ใช่สติปัญญา เช่น เกี่ยวกันกับชวาล แพร์ทกุล<sup>11</sup> ซึ่งให้ข้อคิดไว้ว่า การศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยมีความหมายที่จะ

<sup>9</sup>Robert M.W. Travers, Educational Measurement (New York: The Macmillan Company, 1958), p. 420.

<sup>10</sup>Anne Annastassi, Psychological Testing (New York: The Macmillan Company, 1967), p. 657.

<sup>11</sup>ชวาล แพร์ทกุล, "การสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัย," พัฒนาสังคม 3 (โรงพิมพ์ธรรมบรรณาการ, 2510), หน้า 3-9.

เสริมสร้างและผลิตบุคคลชั้นมัธยมศึกษาของชาติในอนาคต ฉะนั้น บุคคลเหล่านี้จึงน่าจะเป็นบุคคลที่คัดสรรแล้วว่ามีบุคลิกภาพที่จะเป็นผู้นำได้ ซึ่งควรประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 อย่าง คือ ความเป็นผู้มีความรู้ดี ปัญญาดี และการปรับตัวดี

เห็นได้ว่าบุคคลทั้งสอง ทราเวอร์ (Travers) แอนแนสทาสซี (Annastassi) และชวาล แพร์ทกุล มีความเห็นสอดคล้องกันตรงเน้นความสำคัญที่ว่า การศึกษาในระดับสูงจะมีองค์ประกอบทางค่านิยมที่ไม่ใช่สติปัญญาเกี่ยวข้องกับควย

เมื่อพิจารณานิสิตที่มีความขัดแย้งในบทบาท ผู้วิจัยถือว่าไม่เป็นองค์ประกอบทางค่านิยมสติปัญญาตามที่ท่านทั้ง 3 กล่าวมาแล้ว ความขัดแย้งในบทบาทนี้จะมีผลต่อนิสิตที่เรียนไต่บางเวลาทางค่านิยมจิตใจ เกิดความวิตกกังวลทางการศึกษาและสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนควย ความขัดแย้งในบทบาทนี้ผู้วิจัยถือว่าเป็นตัวแปรอิสระ ส่วนความวิตกกังวลถือเป็นตัวแปรกลาง และสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนเป็นตัวแปรตาม

### ความมุ่งหมายในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความขัดแย้งในบทบาท ความเครียดของบทบาทและบทบาทที่ปฏิบัติจริงของนิสิตที่เรียนบางเวลา
2. สถานภาพและความขัดแย้งในบทบาทของนิสิตจะมีผลต่อจิตใจโดยเฉพาะทางค่านิยมวิตกกังวลทางการศึกษามากน้อยเพียงใด
3. ความวิตกกังวลทางการศึกษาของนิสิตจะมีผลต่อสัมฤทธิ์ผลผลการเรียนมากน้อยเพียงใด

### ทฤษฎีและการวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง

#### ภาคทฤษฎี

การศึกษาในเรื่องสถานภาพและบทบาทจัดเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาโครงสร้างทางสังคม เพราะการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ซึ่งเรียกว่าสังคมนั้น จำเป็นต้องมีการจัดระเบียบในสังคมด้วยการวางแบบพฤติกรรมให้บุคคลปฏิบัติตาม ทั้งนี้เพราะมนุษย์แต่ละคนมีความ





ต้องการของตนเอง ซึ่งถ้าปล่อยให้ไปทำตามความต้องการโดยไม่มี การควบคุมแล้ว ย่อม เกิดอันตรายต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมขึ้นได้ การจัดระเบียบสังคมนี้ถือว่าเป็นส่วนประกอบสำคัญอันหนึ่งของโครงสร้างทางสังคม อันเป็นแนวความคิดที่มีความสำคัญมากใน วิชาสังคมวิทยา สังคมจะมีความมั่นคง มีเสถียรภาพ ความเข้มแข็งหรืออ่อนแอมากน้อย เพียงใด ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับลักษณะของโครงสร้างนี้

ประเสริฐ แยมกลิ่นฟู<sup>12</sup> เปรียบเทียบลักษณะของโครงสร้างทางสังคมว่า เหมือนกับอาคารซึ่งทรงอยู่ได้อย่างมั่นคงแข็งแรงก็เพราะมีโครงสร้างซึ่งประกอบด้วย ส่วนต่าง ๆ เช่น ฐาน เสา ฝา คาน ทง ฯลฯ ส่วนต่าง ๆ เหล่านี้ยึดเหนี่ยวกัน และ สนับสนุนซึ่งกันและกัน ถ้าบางส่วนบกพร่องไปก็จะมีผลกระทบกระเทือนส่วนอื่น ๆ ด้วย และอาจทำให้อาคารเสียหายทรงตัวไป สำหรับสังคมแล้วเพื่อสะดวกในการศึกษาอาจ ถือว่าโครงสร้างมีส่วนประกอบสำคัญอยู่ที่

1. การจัดระเบียบสังคมด้วยการวางบรรทัดฐานและสถาบัน
2. การจัดระเบียบสังคมด้วยการกำหนดแบบอย่างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ที่มีสถานภาพและบทบาทต่าง ๆ กันในสังคม

การศึกษาในค่านระบบบรรทัดฐานและสถาบันเป็นการวางหลักเกณฑ์ควบคุม พฤติกรรมของสมาชิกให้สอดคล้องต่อกันและทำให้สังคมดำเนินธุรกิจต่าง ๆ ทั้งส่วนตัว สมาชิกและส่วนรวมโดยเรียบร้อย บรรทัดฐานต่าง ๆ นี้ เดวิส<sup>13</sup> (Davis) กล่าวว่า บางครั้งอาจอยู่ในรูปของวิถีประชา จารีต และกฎหมาย หรืออาจอยู่ในรูปของสมมตินิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีและมารยาทสังคม บรรทัดฐานมีที่มาสำคัญจากประเพณีและ

---

<sup>12</sup>ประเสริฐ แยมกลิ่นฟู, "โครงสร้างสังคมกับความมั่นคงของประเทศ," วารสารสังคมศาสตร์, คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2 (พฤษภาคม, 2509), หน้า 1.

<sup>13</sup>Davis Kingsley, "Social norms," Human Society (New York: The Macmillan Company, Copyright 1948-9), p. 57

ความเชื่อต่าง ๆ ในสังคม รวมทั้งความเชื่อทางศาสนาและระบบค่านิยมด้วย บรรทัดฐานเหล่านี้โดยส่วนใหญ่แล้วจะมีอิทธิพลเหนือบุคคลิกภาพ นิสัยใจคอ ความรู้สึกนึกคิด และวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคลโดยการอบรมสั่งสอนและการให้รางวัลแก่ผู้ทำตามและลงโทษคนที่ฝ่าฝืน

เมอตัน<sup>14</sup> (Merton) กล่าวว่า มีสิ่งสำคัญในโครงสร้างของสังคมและวัฒนธรรมอยู่ 2 ประการคือ จุดหมายปลายทาง และวิธีการเพื่อจะถึงจุดหมายปลายทางของบุคคล จุดหมายปลายทางของบุคคลจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับลำดับขั้นของค่านิยมเกี่ยวกับความรู้สึกลักษณะมีนัยสำคัญด้วย จุดหมายปลายทางอันใดที่เด่นชัดจะประกอบด้วยแรงจูงใจที่บุคคลยึดถือ เช่น มีชีวิตอยู่เพื่อเงิน ส่วนวิธีการเพื่อจะบรรลุถึงจุดหมายปลายทางนั้นสังคมมีเกณฑ์ต่าง ๆ มากมายโดยขึ้นอยู่กับบรรทัดฐานและสถาบันต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตาม แต่ละบุคคลมักจะมีวิธีการหลายอย่างของคนที่อยู่นอกขอบเขตการยอมรับของสังคม วิธีการต่าง ๆ ที่กระทำเกิดจากความต้องการของค่านิยมของแต่ละบุคคล เช่น การฉ้อโกง การใช้กำลัง การใช้อำนาจ เป็นต้น

พาร์สัน<sup>15</sup> (Parsons) พูดถึงระบบบรรทัดฐานโดยใช้คำว่า ระบบการกระทำ ระบบดังกล่าวนี้มาจากความคิดเรื่องความคาดหวัง และทฤษฎีของการกระทำโดยเฉพาะการกระทำที่มุ่งกระทำมุ่งไปสู่จุดหมายปลายทาง ผู้ที่มีความคาดหวังของตนนั้นจะขึ้นอยู่กับกระบวนการดังสรรพสัมพันธ์ 2 ประการคือ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของแรงจูงใจ และระบบสัญลักษณ์ที่สร้างขึ้นเพื่อการสื่อสารติดต่อกันของมนุษย์ซึ่งถือเป็นระบบข้อบังคับ

การดำเนินชีวิตของสมาชิกในสังคมมักเป็นไปอย่างสงบราบรื่นเพราะปฏิบัติตามระบบบรรทัดฐานซึ่งจะบอกให้บุคคลทราบว่าในสถานการณ์หนึ่ง ๆ เขาควรวางตัวปฏิบัติตัว

<sup>14</sup>Merton, op. cit., p. 170.

<sup>15</sup>T. Parsons, Essay in Sociological Theory (Glencoe, III.: Free Press, 1949)

เช่นไร มีความรู้สึกนึกคิดหรือแสดงท่าทีอย่างไร และช่วยให้สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าว่าอะไรจะเกิดขึ้นหากปฏิบัติตามหรือฝ่าฝืนบรรทัดฐาน<sup>16</sup>

พาร์สัน<sup>17</sup> (Parson) กล่าวว่า ในสถาบันหนึ่ง ๆ จะมีการสังสรรค์สัมพันธ์อยู่ 2 ประการคือ บทบาทที่คาดหวัง และวิถีตอบโต้ที่สังคมจะให้กับสมาชิก วิถีตอบโต้ของสังคมมี 2 แบบคือ ในค่านการให้รางวัลและการลงโทษ

นอกเหนือจากการศึกษาในการจัดระเบียบในแง่ระบบบรรทัดฐานแล้ว การพิจารณาในค่านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีสถานภาพและบทบาทต่าง ๆ ในสังคมก็มีความจำเป็นและสำคัญมากเช่นกัน คำว่าสถานภาพ กู๊ด<sup>18</sup> (Good) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายความว่าถึงสถานภาพของบุคคลในสังคม ความเป็นอยู่ ระดับการศึกษา ฐานะ เศรษฐกิจ ทัศนคติ และค่านิยม ตลอดจนการได้รับการยกย่องยอมรับจากสังคม พิจารณาได้ 2 ทาง คือ

1. ตำแหน่งของโครงสร้างสังคม
2. ลำดับชั้นของการยอมรับ เกียรติยศที่บุคคลได้รับ

เครช (Krech) ครัชฟีลด์ (Crutchfield) และ บอลลัชเช<sup>19</sup> (Ballachey) ให้ความหมายของคำว่าสถานภาพไว้ว่า เป็นยศของตำแหน่งหรือเกียรติยศชื่อเสียงของบุคคลที่ได้จากกลุ่มหรือชุมชน

<sup>16</sup> Davis, op. cit., pp. 54-56.

<sup>17</sup> Parson, op. cit., p. 120.

<sup>18</sup> Carter V. Good, Dictionary of Education (New York: McGraw-Hill Company, 1959), p. 274.

<sup>19</sup> David Krech, Richard S. Crutchfield, and Egerton L. Ballachey, Individual in Society (New York: McGraw-Hill Company, Inc., 1962), p. 338.

บรูม (Broom) และ เซลซนิก<sup>20</sup> (Selznick) ให้ความหมายของสถานภาพไว้ 2 ประการด้วยกันคือ ความหมายแรกหมายถึงตำแหน่งทางสังคมของบุคคล แต่ละบทบาทที่อยู่ในสังคมต้องเกี่ยวข้องกับตำแหน่งหรือสถานภาพทางสังคมด้วย ส่วนความหมายประการหลังพิจารณาในค่านิยมของฐานะ หมายถึงการจัดลำดับชั้นความสูงต่ำ ยศของเอกัตบุคล เช่น การจัดยศในกองทัพ

ลินตัน<sup>21</sup> (Linton) ให้ความหมายของสถานภาพไว้ว่า หมายถึงตำแหน่งที่อยู่ในระบบสังคมจากการแต่งตั้งบุคคล จากบทบาท และจากการแสดงตามพฤติกรรมที่คาดหวังของตำแหน่งนั้น ๆ เขายังข้อสังเกตว่า แต่ละบุคคลที่อยู่ในสังคมมีสถานภาพหลายสถานภาพ และแต่ละสถานภาพเหล่านี้ก็มีบทบาทที่แสดงคติดอกกันด้วยและบทบาทก็มีความแตกต่างกันด้วย

ประเสริฐ แยมกิ้นฟุง<sup>22</sup> ให้คำอธิบายไว้ว่า สถานภาพหมายถึงสิทธิและหน้าที่ทั้งหมดที่บุคคลมีอยู่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นและสังคมส่วนรวม และมักจะมีความหมายเป็นการเปรียบเทียบความสูงต่ำในสังคม สถานภาพเป็นสิ่งเฉพาะบุคคลและทำให้บุคคลนั้นแตกต่างจากผู้อื่นและมีอะไรที่เป็นเครื่องหมายของตนเอง

คนทุกคนในแต่ละสังคมจะมีสถานภาพของตนอยู่เสมอ สถานภาพของบุคคลอาจมีการลดหลั่นตามลำดับหรือไม่ก็ได้ แต่จะต้องมีการเปรียบเทียบกันอย่างน้อย 2 สถานภาพเสมอ เช่น หญิงกับชาย ข้าราชการกับประชาชน สถานภาพบางประเภทมีอยู่เป็นคู่ เช่น สถานภาพของพ่อ-ลูก นายจ้าง-ลูกจ้าง พระ-อุบาสก เป็นต้น สังคมเป็นผู้กำหนดและจำกัดอำนาจสิทธิและความรับผิดชอบไว้ สำหรับแต่ละสถานภาพตามสภาวะการณ์<sup>23</sup>

001622

<sup>20</sup>Broom, and Selznick, op. cit., p. 42.

<sup>21</sup>Linton, op. cit., p. 422.

<sup>22</sup>ประเสริฐ แยมกิ้นฟุง, "สถานภาพและบทบาท," คำบรรยายวิชาสังคมวิทยา แผนกวิชาสังคม คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

<sup>23</sup>นิพนธ์ คันธเสวี, สังคมวิทยาเบื้องต้น, ภาควิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, หน้า 24.

สำหรับบทบาทที่มีความหมายใกล้เคียงกับสถานะภาพมาก เป็นรูปการที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานะภาพ กล่าวคือ จะใช้คำว่าบทบาทเมื่อหมายถึงการที่บุคคลปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของตนในสถานะภาพที่ตนมีอยู่<sup>24</sup> คาร์เลนคอร์ท<sup>25</sup> (Dahrendorf) กล่าวว่า นอกจากคำว่าบทบาทแล้ว ยังมีคำอื่น ๆ อีกคือ บุคคล ลักษณะท่าทาง และหน้ากาก คำทั้งหมดนี้มีพื้นฐานความคิดอันเดียวกัน แต่ใช้ต่างกันนั้นเป็นผลจากการพัฒนาทางภาษา บทบาทจึงเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกมาเหมือนการเล่นละคร ต้องเรียน ผีฝน มีบทบาทที่สัมพันธ์ซ้อนหลายบทบาท

การศึกษาเกี่ยวกับบทบาทเป็นเรื่องสำคัญและมีขอบเขตกว้างขวางมาก เป็นทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทโดยเฉพาะที่ถือเป็นหัวใจในอันที่ทำให้เกิดความเข้าใจถึงความขัดแย้งทางบรรทัดฐานของสังคม<sup>26</sup> และทำให้สามารถมองเห็นความสัมพันธ์ทางสังคมในส่วนหนึ่งที่เป็นข้อห้ามทางโครงสร้างสังคม<sup>27</sup> เมื่อศึกษามบทบาทสิ่งสำคัญที่ควรเข้าใจคือ ความคาดหมายในบทบาท การรับรู้ในบทบาท และความขัดแย้งในบทบาท

คำว่า บทบาท เครช (Krech) ครัชฟีวล์ (Crutchfield) และ บอลลัชเช<sup>28</sup> (Ballachey) ให้คำจำกัดความไว้ว่า เป็นแบบแผนของความต้องการ เป้าหมาย ความเชื่อ ความรู้สึก ทัศนคติ ค่านิยม และการกระทำที่สมาชิกของชุมชน คาดหวังว่าควรจะเป็นไปตามลักษณะชนิดของตำแหน่งที่มีอยู่

<sup>24</sup> ประเสริฐ แยมกลิ่นฟูง, เรื่องเดิม.

<sup>25</sup> Dahrendorf, ibid., p. 26.

<sup>26</sup> Theodore R. Sabin, Hand Book of Social Psychology (Addison-Wesley Publishing Company, Inc., ), p. 223.

<sup>27</sup> Broom, and Selznik, op. cit., p. 16.

<sup>28</sup> Krech, Crutchfield, and Egerton, op. cit., p. 338.



พาร์สัน (Parson) และ ชิฟส์<sup>29</sup> (Shits) ให้คำจำกัดความว่า บทบาทคือ ส่วนกำหนดของการแสดงของผู้แสดงคนหนึ่งซึ่งประกอบและกำหนดส่วนรวมของเขาใน ขบวนการของปฏิกริยา บทบาทจะสมบูรณ์นั้นต้องขึ้นอยู่กับกรกระทำของเขาและผู้ที่มีส่วน เกี่ยวข้องกับการกระทำของเขาด้วย ทั้งผู้กระทำและผู้มีส่วนร่วมในการกระทำต่างก็เป็น เจ้าของความคาดหวังนั้น ๆ

บทบาทบางครั้งหมายถึงสิ่งที่คนทั่วไปในสังคมหวังที่จะให้บุคคลปฏิบัติหรือเป็นสิ่งที่ บุคคลในสถานภาพนั้น ๆ พึงกระทำ เป็นความคาดหวังของกลุ่มชนที่มีต่อฐานะนั้น ๆ เมื่อสังคมกำหนดอำนาจสิทธิและความรับผิดชอบนั้นมีขึ้นให้สมแก่สถานภาพนั้น ๆ จริง ๆ บทบาทบางครั้งอาจเรียกว่าบทบาททางสังคม คือ แบบของพฤติกรรมที่ติดต่อกับตำแหน่ง ทางสังคม<sup>30</sup> เช่น ความเป็นพ่อ ครู คนไข้ บทบาทส่วนมากจะกำหนดสิทธิและหน้าที่ ไว้เฉพาะตำแหน่งทางสังคมที่ดำรงอยู่ เช่น บุคคลจะรู้ว่าบทบาทที่เขาเป็นพ่อ หรือ ครู ควรจะทำอย่างไร เขาจะได้รับอำนาจได้รับการเคารพเชื่อฟังจากใคร เป็นต้น

ในการแสดงบทบาทของบุคคลจะสำเร็จแก่ฝ่ายเดียวไม่ได้ ต้องร่วมกับคนอื่น ๆ ซึ่งบุคคลเหล่านั้นต้องเข้าใจและแสดงปฏิกริยาตอบสนองเขา บุคคลเหล่านั้นมีความคาดหมายที่แน่นอนตั้งอยู่บนพื้นฐานของความต้องการและการดำเนินชีวิตซึ่งจะปลอดภัยมั่นคง สิ่งนี้เรียกว่า ความคาดหวังในบทบาท ซาร์ลิน (Sarlin) และ โจนส์<sup>31</sup> (Jones) กล่าวว่า ความคาดหวังในบทบาทแสดงให้เห็นถึงโครงสร้างความรู้ความเข้าใจ - 2 ประการคือ คำนึงการเร้าจากการติดต่อกันของบุคคลมาก่อนกับพฤติกรรมปกติของ บุคคลอื่น และในค่านึงการตอบสนองจากแนวโน้มของการแสดงออกของบุคคลนั้นกับลักษณะ ของการแสดงออกตามตำแหน่งเฉพาะในสังคม และบทบาทแต่ละบทบาทนั้นบุคคลจะต้อง

<sup>29</sup>Bruce Shertzer, and Shelley C. Stone, Fundamentals of Counseling (Houghton Mifflin Company), p. 173.

<sup>30</sup>Broom, and Selznik, op. cit., p. 16.

<sup>31</sup>Shertzer, and Stone, op. cit., p. 173.

มีความรับรู้ในบทบาทด้วย กล่าวคือ บทบาทแต่ละบทบาทที่มีความสัมพันธ์กันในระบบสังคม การกระทำตามบทบาทนั้นขึ้นอยู่กับว่าแต่ละเอกลักษณ์บุคคลจะมีความเข้าใจอย่างไร แปลความหมายอย่างไร ซึ่งเป็นการกระทำตามสิทธิและหน้าที่ที่มีอยู่ของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับความเข้าใจเกี่ยวกับความคาดหวังอื่น ๆ ซึ่งโดยปกติการแสดงบทบาทในปัจจุบันสามารถที่จะคาดคะเนบทบาทจากบทบาทก่อน ๆ ที่มีอยู่ปฏิบัติมาแล้ว

เมื่อบุคคลดำรงอยู่ในสถานภาพใดสถานภาพหนึ่ง เขาจะมีบทบาทที่ต้องแสดง โดยเป็นไปตามความคาดหวังของบทบาท และความรู้ในบทบาทของเขา แต่บางคนจะประสบความสำเร็จที่จะแสดงบทบาทตามสถานภาพของเขา ทั้งนี้เนื่องจากมีความซัดแย้งในบทบาทเกิดขึ้นในตัวของคนนั้น ๆ

เครช (Krech) ครัชฟีลด์ (Crutchfield) และ บอลลัชเช<sup>32</sup> (Ballachey) ให้คำจำกัดความ "ความซัดแย้งในบทบาท" ไว้ว่า "เป็นสถานการณ์ซึ่งเอกลักษณ์บุคคลได้รับการคาดหวังให้แสดงบทบาท 2 บทบาทเกี่ยวข้องกัน บทบาททั้งสองนี้เป็นบทบาทที่แข่งขันหรือตรงกันข้าม"

กรอส (Gross) แมค เอชเชิน (Mc. Eachern) และ มาสัน<sup>33</sup> (Mason) ให้ความหมายไว้ว่า "ในสถานการณ์ใดก็ตามเมื่อบุคคลได้ปฏิบัติตามหน้าที่ และเขาพบว่าสิ่งที่ทำไปนั้นไม่สอดคล้องกับความคาดหวังที่พึงไว้ก็ทำให้เกิดความซัดแย้ง"

<sup>32</sup> Krech, Crutchfield, and Ballachey, op. cit., p. 530.

<sup>33</sup> Shertzer, and Stone, op. cit., p. 173.

## ลักษณะของความขัดแย้งในบทบาท

ซีคอร์ด (Secord) แบคแมน (Backman) และ บริม<sup>34</sup> (Brim) อธิบายถึงลักษณะความขัดแย้งในบทบาทไว้ 6 ลักษณะคือ

1. การไม่ยอมรับในความคาดหวังของบทบาทระหว่างบุคคลที่มีบทบาทกับคนสำคัญคนอื่น ๆ เช่น ควบคู่กับนายจ้าง
2. การไม่ยอมรับในความคาดหวังของบทบาทระหว่างบุคคลสำคัญ ๆ หรือกลุ่ม เช่น พ่อแม่ กับครูที่มองบทบาทของนักเรียนคนละด้าน
3. ความขัดแย้งเกิดจากความต้องการของคนอื่น ๆ ที่มีบทบาทคาบเกี่ยวกันอยู่ เช่น ความคาดหวังในบทบาทของพ่อแม่ให้เด็กมีบทบาทช่วยเหลือด้านธุรกิจการงานของตน แต่ของครูควรศึกษาเล่าเรียนและมีกิจกรรมในหลักสูตร
4. ความคาดหวังที่ไปด้วยกันไม่ได้จากกลุ่มหรือผู้อื่นจัดให้ เช่น แม่ที่ต้องการให้ลูกเป็นผู้ใหญ่มีความเป็นตัวของตัวเอง และเป็นลูกเล็กที่ต้องการพึ่งพาผู้เป็นแม่อยู่ขณะเดียวกัน
5. ความขัดแย้งกันระหว่างแบบชีวิตส่วนตัวกับความคาดหวังในบทบาท เช่น ผู้ชายที่มีลักษณะท่าทางเป็นผู้หญิงมีบทบาทเป็นครูพิเศษ
6. ความขัดแย้งในความคาดหวัง กับความต้องการที่แท้จริงหรือสิ่งที่สามารถเป็นไปได้ เช่น บทบาทของนักบริหารที่ต้องการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพให้มากที่สุด ต้องการให้มีเวลาทำงาน 28 ชั่วโมง ในวันหนึ่ง

---

<sup>34</sup> As cited by Alan Edward Guskin, and Samuel Louis, Guskin, A Social Psychology of Education (Addison-Wesley publishing Company, 1970)



เกทเซล (Getzel) และ คิวบา<sup>35</sup> (Cuba) ส่งแบบสอบถามให้ครูตอบลักษณะของความขัดแย้ง เมื่อกลับคืนมาเขาพบว่า ความขัดแย้งในบทบาทมีอยู่ทุกโรงเรียนที่เขาตรวจสอบ และยังพบความแตกต่างของความขัดแย้งในบทบาทระหว่างเพศอีกด้วย ครูชายที่สอนมานานปีมีความขัดแย้งในบทบาทมากกว่าครูหญิง จากแบบสอบถามสรุปลักษณะความขัดแย้งในบทบาท 3 ลักษณะ คือ

1. ชุมชนคาดหวังให้ครูรักษาระดับการดำรงชีวิตอย่างมาตรฐาน แก่อัตราเงินเดือนของครูน้อยเกินไปที่จะทำสิ่งที่ได้รับการคาดหวัง
2. คนส่วนใหญ่มองความประพฤติของครูเป็นสิ่งที่เหมาะสมตลอดเวลา นอกจากความประพฤติที่ผิดร้ายแรงกับขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน
3. พ่อแม่ส่วนมากคาดหวังว่าครูจะฝึกฝนระเบียบวินัยให้บุตรของตนเช่นเดียวกับการให้การศึกษา แต่พ่อแม่เหล่านี้มักจะแสดงความไม่พอใจอยู่เสมอต่อวิธีฝึกฝนระเบียบวินัย แม้ว่าวิธีการเหล่านั้นเป็นไปอย่างมีเหตุผล

อิว (Ivey) และ โรบิน<sup>36</sup> (Robin) กล่าวว่า ความขัดแย้งในบทบาทของผู้แนะแนวในโรงเรียนมีมาก เขาเสนอไว้ 4 ประการ คือ

1. ความขัดแย้งในบทบาทเกิดจากผู้กำหนดบทบาท เมื่อมีการกำหนดบทบาทแล้ว ทั้งผู้แนะแนวและครูคนอื่น ๆ ไม่เห็นด้วย และไม่รับรู้ว่าสิ่งนั้น ๆ เป็นหน้าที่ของเขา
2. ความขัดแย้งในบทบาทเกิดจากตัวบทบาทเอง ผู้กำหนดบทบาทเห็นด้วยกับบทบาทนั้น ๆ แต่ไม่สามารถปฏิบัติตามบทบาทนั้นได้อย่างเต็มความสามารถ เช่น ผู้แนะแนวมีความไว้วางใจในตัวผู้มาขอความช่วยเหลือ ผู้บริหารและระเบียบแบบแผน แต่ละขณะเดียวกันก็มีความขัดแย้งอยู่ในตัวผู้แนะแนวเอง ซึ่งไม่สามารถปฏิบัติตามบทบาทในเวลาเดียวกันได้

---

<sup>35</sup>J. Getzels, and E. Cuba, "The Structure of Roles and Role Conflict in the Teaching Situation," Journal of Educational Psychology, 29 (1955), 30-40.

<sup>36</sup>Shertzer, and Stone, op. cit., pp. 183-185.

3. ความขัดแย้งในบทบาท เกิดจากตัวบทบาทเองตามที่สังคมกำหนดขึ้นซึ่งได้แก่
- ก. ชนิดของหน้าที่ ความขัดแย้งในบทบาทเกิดขึ้นเมื่อการกำหนดบทบาทไม่เป็นการเพียงพอที่จะทำให้ผู้แนะแนวทำตามหน้าที่ที่คาดหมายไว้ เช่น การทำงานของนักแนะแนวอาชีพ เขาจะกำหนดบทบาทขึ้นเพื่อจะติดต่อกับผู้มาขอรับความช่วยเหลือแต่ละคน แต่การกระทำบางอย่างไม่สามารถจะบรรลุความสำเร็จตามที่ผู้อื่นคาดหมายไว้
  - ข. ความขัดแย้งในบทบาทเกิดขึ้นเนื่องมาจากบทบาทที่แต่ละคนกำหนดไว้หลาย ๆ ทาง เรื่องราวในบางหน้าที่ไม่สอดคล้องกัน เช่น ระบบงานในโรงเรียนบางอย่างหวังที่จะให้ครูหรือผู้ร่วมงานอื่น ๆ ทำหน้าที่เหมือนผู้แนะแนวซึ่งในสถานการณ์เช่นนั้น ครูและผู้ร่วมงานคนอื่น ๆ ก็ไม่สามารถปฏิบัติตามความคาดหมายในบทบาทได้
4. ความขัดแย้งในบทบาท เกิดจากปฏิกริยาภายในระหว่างบุคคลกับบทบาทของเขาในสถานการณ์เช่นนี้ ผู้กำหนดบทบาทต้องการที่จะจำกัดขีดความสามารถของผู้แสดงตามบทบาทซึ่งจะทำให้การริเริ่มที่ดีเบนไปจากความต้องการของผู้แนะแนว

การศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีบทบาทนี้สามารถทำให้เกิดความเข้าใจถึงบุคลิกภาพของแต่ละเอกัตบุคคล ความประพฤติด่าง ๆ ที่แสดงออกมานั้นนับเป็นผลจากสภาพการณ์ที่ตัวบุคคลอาศัยและทำงานอยู่ เอกัตบุคคลสามารถปรับตัวเขาให้เข้ากับสถานการณ์โดยเฉพาะโดยใช้ประสบการณ์ที่ผ่านมาในด้านความสำเร็จ ความล้มเหลว ความรู้สึกมั่นคงอ่อนแอต่าง ๆ มีใจอาศัยพื้นฐานทางบุคลิกภาพเพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นผลจากความเก็บกดและความคาดหมายของตัวบุคคลนั่นเอง ทั้งหมดนี้เป็นกำลังที่เสริมสร้างให้กลายเป็นการจัดระเบียบอย่างมีระบบเกิดขึ้น และเกิดความคาดหมายทางสังคมที่เอกัตบุคคลต้องปฏิบัติตาม โดยมีการตอบโต้จากสังคมต่อการปฏิบัติตามหรือฝ่าฝืนของเอกัตบุคคล<sup>37</sup> คาร์เลนคอร์ท<sup>38</sup> (Dahrendorf) ให้คำอธิบายถึงประโยชน์การศึกษาทฤษฎีบทบาทไว้คล้ายคลึงกัน คือ

<sup>37</sup>Sabin, op. cit., p. 223.

<sup>38</sup>Dahrendorf, op. cit., p. 72.

สามารถอธิบายปัญหาด้านพฤติกรรมทางสังคมที่มีอยู่มากมายได้ ในด้านความขัดแย้งของบทบาทที่คาดหวังกับบทบาทที่เป็นอยู่จริง ๆ และถือว่ามีคามสำคัญ โดยเฉพาะในด้าน การค้นหาลักษณะโครงสร้างทางสังคม

ในด้านความวิตกกังวล เจมส์ โอ (James O.) ลินเกรน (Lindgren) และ สเตน<sup>39</sup> (Stien) กล่าวว่า เป็นสภาวะความตึงเครียดในจิตใจที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของการจูงใจ ความกลัว ความหวั่นใจ และการคะเนอันสัมพันธ์กับสิ่งเร้าไม่ชัด เป็นความกลัวที่คลุมเคลือ และให้ความเห็นว่า ความวิตกกังวลเป็นสิ่งสำคัญของพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ความวิตกกังวลเป็นศูนย์กลางของปัญหาเกี่ยวกับการรับรู้พฤติกรรม การวิเคราะห์และการรักษาทางจิต นักเรียนที่ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ ย่อมจะเกิดปัญหาทางพฤติกรรมขึ้น และปัญหาทางพฤติกรรมที่ได้รับความสนใจมากที่สุดก็คือ ปัญหาอันสืบเนื่องมาจากการปรับตัวไม่ได้

### งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

#### ด้านบทบาทและความขัดแย้งในบทบาท

บิคเคิล<sup>40</sup> (Biddle) กับผู้ร่วมงานศึกษาถึงบทบาทของครูอย่างมีระบบระเบียบ ในปี 1966 โดยทำการรวบรวมข้อมูลทั้งหลายเพื่อประเมินค่าโดยให้จับคู่กันระหว่างสิ่งที่ เป็นพฤติกรรมของครูตามที่ครูคาดหวังตามความเชื่อของตนเองกับความนิยมชมชอบของครูคนอื่น ๆ ผู้บริหารและคนทั้งหลายทั่วไป ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทแสดงให้เห็นว่า บทบาทที่เป็นพฤติกรรมจะยังคงที่อยู่และสร้างความพอใจให้ตรงกับที่ความต้องการรับรู้ ของคนอื่น ๆ กับพฤติกรรมของตัวบุคคลที่แสดงออกมามีจริง ๆ นี้สามารถไปช่วยกันอย่างดี

<sup>39</sup>James O. Whittaker, Introduction to Psychology, p. 176.

<sup>40</sup>As cited by Alan Edward Guskin, and Samuel Louis, Guskin, op. cit., pp. 1-6.

ถ้าพฤติกรรมไม่สามารถเข้าคู่กับความตองการแล้ว ตัวบุคคลจะรู้สึกไม่ป็นสุข รุนววย หรือมีความกตค้น ในการศึกษาครั้งนี้ ครูต้องตอบคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมที่แตกต่างกัน 30 ลักษณะ เช่น ให้ครูตอบคำถามว่า ควรจะเฝ้าคอบคูกการทุจริตในห้องสอบมากน้อย แคะไหน

ควรมากที่สุด	(5)
ควรมาก	(4)
ควรพอสมควร	(3)
ควรคูน้างเล็กน้อย	(2)
ไม่ควรคูน้างเลย	(1)



และตอบคำถามว่า ครูคิดว่าคนอื่น ๆ ตองการให้ผู้ที่ป็นครูเฝ้าคอบคูกการทุจริตในห้องสอบ มากน้อยเท่าใด

คำตอบที่ได้ ครูรายงานออกมาว่า ครูอื่น ๆ ผู้บริหารโรงเรียน รวมทั้งคนทั่วไปคิดว่า ครูควรใช้การเฝ้าคอบคูกการทุจริตในห้องสอบอย่างมาก (4) แต่สำหรับความเชื่อของครูเองคิดว่าควรเฝ้าคอบคูกการทุจริตให้มากพอสมควร เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่านี่คือสิ่งที่สามารถควบคู่ไปได้ด้วยกันระหว่างความตองการกับพฤติกรรม บทบาทที่ครูแสดงกระทำออกมาเหมาะสมเพราะป็นสิ่งที่ครูคิดว่าควรกระทำกับคนอื่นตองการให้ครูกระทำ

สตอฟเฟอร์ (Stonffer) และ โทบี<sup>41</sup> (Toby) ศึกษาเกี่ยวกับความขัดแย้งในบทบาท โดยมีสมมติฐานเน้นถึงการทำนายความประพฤติของบุคคลอื่นอย่างมีความเที่ยงตรง ตองมองลึกเข้าไปในส่วนของโครงสร้างตัวตน เช่นเกี่ยวกับการใช้ความรู้เกี่ยวกับระบบความขัดแย้งในความคาคหมายของบทบาท คนทั้งสองใช้แบบวัด ให้บุคคลเลือกบทบาทที่คาคหวังในสภาพการณ์ที่การขัดแย้งเกิดขึ้น โดยให้บุคคลตัดสินใจเลือกระหว่างบทบาทของความป็นเพื่อนกับบทบาทของการป็นสมาชิกในสังคมใหญ่ บทบาทแรกป็น

<sup>41</sup>J. Toby, *ibid.*, p. 234.

บทบาทโดยเฉพาะ บทบาทหลังเป็นบทบาททั่วไป ในกรณีที่มีการตัดสินใจเลือกแสดงบทบาท สามารถพิจารณาเป็นคุณลักษณะส่วนหนึ่ง เพราะฉะนั้นเรื่องที่เราเข้ามาเกี่ยวข้องกับคือ คุณภาพของตัวคน ผลการค้นหาคำนี้แสดงให้เห็นชัดว่าบุคคลมีใจโอนเอียงในการเลือกแสดงบทบาทโดยเฉพาะ (บทบาทของความเป็นเพื่อน) มากกว่าบทบาททั่วไป (สมาชิกในสังคม)

ในปี 1957 ดิค<sup>42</sup> (Dick) แห่งวิทยาลัยวอชิงตัน ศึกษาถึงความสัมพันธ์ของความขัดแย้งในความคาดหวังของบทบาทของนักศึกษาปีที่ 1 กับผู้สอนในคณะทางด้านความไม่เป็นระเบียบของตัวบุคคลที่เกิดกับนักศึกษา จุดมุ่งหมายเพื่อพยายามอธิบายถึงปัญหาการปรับตัวของนักศึกษาปีที่ 1 ในวิทยาลัยที่มีความขัดแย้งในบทบาท ความขัดแย้งในบทบาทในที่นี้มีความหมายถึงความขัดแย้งในความคาดหวังของบทบาทของนักศึกษาปีที่ 1 กับคณะผู้สอน ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานไว้ 3 ประการคือ

1. นักศึกษาที่มีความขัดแย้งในบทบาทจะมีอัตราของความไม่เป็นระเบียบในตัวเองสูงกว่านักศึกษาที่ไม่มีความขัดแย้งในบทบาท
2. ยิ่งความขัดแย้งในบทบาทเพิ่มมากขึ้น อัตราของความไม่เป็นระเบียบในตัวเองก็จะยิ่งเพิ่มมากขึ้นด้วย
3. บทบาทที่มีส่วนส่งเสริมให้เกิดความไม่เป็นระเบียบในตัวเองอย่างมากนี้ยังทำให้เกิดความคลุมเคลืออย่างมากในความคาดหวังต่อคณะอีกด้วย

ข้อมูลที่ได้จากการใช้แบบสอบถามโดยวิธีสุ่มตัวอย่างจากนิสิตปีที่ 1 จำนวน 103 คน และคณะผู้สอน 107 คน จากวิทยาลัยในรัฐวอชิงตัน จำนวนความถี่ที่ได้รับจากทั้งสองฝ่ายในตารางต่าง ๆ นำมาประกอบเป็นความหมายเบื้องต้นเกี่ยวกับบรรทัดฐานของคณะและการจัดกลุ่มนักศึกษาที่มีความขัดแย้ง และกลุ่มที่ไม่ขัดแย้ง ลำดับชั้นของตารางที่อยู่

<sup>42</sup> Harry Richard Dick, "Relationship of Conflicting Role Expectations of College Freshmen and Faculty Members to Some Aspects of Freshmen Students," Dissertation Abstract, Vol. XIII (1958), pp. 320-1.

ถึงกลางที่สุดหรืออัตราความถี่ของคณะแสดงถึงบรรทัดฐานของคณะ นักศึกษาที่อยู่ในลำดับของตาราง โดยเฉพาะถือว่าไม่มีความขัดแย้งในบทบาท นักศึกษาที่อยู่ในตารางที่จัดไว้จัดเป็นนักศึกษาที่มีความขัดแย้งในบทบาท แบบสอบถามจัดเป็น 8 ตาราง โดยปรับปรุงแก้ไขจากการวิเคราะห์เชิงสเกล และ อิสราเอล อัลฟา เทคนิค (Israel Alpha Technique)

ค่าความไม่เป็นระเบียบของตัวบุคคลมีลักษณะที่จัดไว้ 4 ประการ คือ 3 ลักษณะแรกใช้ชนิดตารางของกัลต์แมน (Guttman) ประกอบด้วย ความพอใจที่มีต่อคณะ ความสัมพันธ์กับผู้อื่น การปรับตัวทางอาชีพ และลักษณะสุดท้ายเป็นความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยดูจากคะแนนในการสอบและคะแนนรวมทั้งหมวกที่นักศึกษาได้รับจากการสอบเข้าวิทยาลัยครั้งแรก และการวัดความสัมพันธ์ระหว่างความขัดแย้งในบทบาทกับความไม่เป็นระเบียบของตัวเอง ใช้กรณีนี้ไม่เป็นสัดส่วน กับแบบทดสอบความมีนัยสำคัญของความแตกต่างระหว่างสัดส่วน ผลการวิจัยสนับสนุนสมมติฐาน 1 และ 2 มีค่าสหสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ไม่พบข้อสนับสนุนข้อสมมติฐานในข้อ 3 ที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน

การวิจัยเกี่ยวกับบทบาทและความขัดแย้งในบทบาทภายในประเทศมีผู้สนใจศึกษาน้อยมาก ทางด้านความขัดแย้งในบทบาทยังมีได้เคยมีผู้ใดศึกษาวิจัยมาก่อนเลย เกี่ยวกับบทบาทของครูมีผู้ศึกษาคงนี้คือ

ในปี 2505 สุขุมาลัย ชลศึก<sup>43</sup> ศึกษาเรื่องทัศนคติและความสนใจของนักศึกษาที่มีต่อจุดมุ่งหมายของการศึกษาต่อครู และวิธีการสอน โดยใช้ประชากรเป็นนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 7 คณะ และนิสิตแพทย์บางส่วน ปรากฏว่านิสิตทั้งหมดมีความเห็นตรงกันว่า ลักษณะครูที่ดีที่สุดคือต้องสนใจและเข้าใจนักเรียนเป็นอันดับแรกและเห็นว่า

<sup>43</sup> สุขุมาลัย ชลศึก, "ทัศนคติและความสนใจของนักศึกษาที่มีต่อจุดมุ่งหมายของการศึกษาต่อครู และวิธีการสอน" (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรี, คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2505), หน้า 46-48.

รูปร่างและลักษณะของครูสำคัญน้อยที่สุด ครูที่ดีต้องสนใจการสอนและเตรียมตัวมาอย่างดีที่จะสอน เป็นกันเองกับนักเรียน รักและสนใจอาชีพครู วิธีการสอนของครูตลอดจนตัวครูควรได้รับการปรับปรุงให้ดีกว่าที่เป็นอยู่

ในปี 2507 สํารวล อุทินทุ<sup>44</sup> ได้ศึกษาสถานะครูของประเทศไทยในภาคพื้นเอเชีย ผลปรากฏว่า การสอนจะมีคุณภาพดีขึ้นอยู่กับคุณภาพของครูในอันที่จะคอยปรับปรุงตัวเองให้เป็นคนมีความรู้ทันต่อโลก ทันต่อเหตุการณ์และจะต้องปรับปรุงตนเองให้มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ตั้งใจในการสอน
2. ตั้งจุดหมายหมายเอาไว้
3. รู้จักเลือกอุปกรณ์การสอน
4. จะต้องจัดกิจกรรมนักเรียน
5. เข้าใจถึงความต้องการของเด็ก
6. เป็นผู้มีความสนใจและมีความสามารถ
7. จะต้องทำให้เด็กประสบความสำเร็จในชีวิต
8. เป็นผู้แนะแนวและควบคุมนักเรียนเกี่ยวกับสุขภาพ ความปลอดภัย การมาโรงเรียน ทรัพย์สินของโรงเรียน และความสะอาดสบายต่าง ๆ
9. จะต้องมีความรับผิดชอบต่องานประจำวัน การเงิน สมาคมครู และมีความรับผิดชอบต่อชุมชน

ปี 2509 พันธ์ี สาริกบุตร<sup>45</sup> ทำการสำรวจคุณสมบัติของอาจารย์ในอุดมคติของ

<sup>44</sup> สํารวล อุทินทุ, "การศึกษาสถานะครูของประเทศไทยในภาคพื้นเอเชีย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2507)

<sup>45</sup> พันธ์ี สาริกบุตร, "การสำรวจคุณสมบัติของอาจารย์ในอุดมคติของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยชั้นสูงสุด" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2509)

นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยชั้นสูงสุด โดยใช้บัณฑิตที่กำลังศึกษาอยู่ในปีสุดท้ายจำนวน 300 คน เป็นชาย 132 คน หญิง 168 คน และสรุปรวมความคิดเห็นของนิสิตทั้งหมดที่มีต่อคุณสมบัติของอาจารย์ในอุดมคติในชั้นการสอน โดยเรียงจากความสำคัญมากที่สุดไปตามลำดับมีดังนี้ ฐึ้นเนื้อหาวิชาการอย่างต้องแท้ มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ และอธิบายข้อเท็จจริงต่าง ๆ ให้กระจ่างอย่างยุติธรรม กระจื่อหรือวันที่จะสอน เป็นผู้สะอาดแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เสมอ ไม่ใช้การสอนแบบอ่านจากเอกสาร หรือจากหนังสือเรียนตลอดเวลา ในการสอนอาจารย์ควรให้ความคิดใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ เตรียมการสอนอย่างมีระเบียบ เข้าใจหลักสูตร และแจ้งผลการสอบอย่างรวดเร็ว

ปี 2501 ล้อม ไชยศร<sup>46</sup> ศึกษาถึงลักษณะครูที่ดีในทรรศนะของนักเรียนชายมัธยมต้นโรงเรียนไตรมิตรวิทยาลัย ปีการศึกษา 2510 ผลจากการวิจัยพบว่า ลักษณะของครูที่นักเรียนชอบมากที่สุดมีดังนี้คือ แต่งกายเรียบร้อย พูดจาอ่อนโยน สุภาพและมีความเป็นกันเอง มีความเป็นระเบียบ พูดชัดเจน สอนเข้าใจง่าย มีคุณวุฒิสูง พูดจริงทำจริง ใ้ให้เสรีภาพในการออกความคิดเห็นพอสมควร รักเมตตากรุณาต่อนักเรียน ใจดี สุขุม เยือกเย็น มีอารมณ์แจ่มใสและร่าเริงอยู่เสมอ ทำโทษพอสมควร เข้มงวดต่อความประพฤติของนักเรียนขณะที่สอน ขยันขันแข็งและอดทน ช่วยเหลือ - นักเรียนได้ในคราวจำเป็น ส่งเสริมนักเรียนให้รู้จักการก่นกว่าหาความรู้ ให้สิทธิในการซักถามและยินดีรับฟังข้อโต้แย้ง รักความก้าวหน้าและสนใจในการสอน มีสุขภาพสมบูรณ์ สนใจนักเรียน มีความยุติธรรมและวางตัวได้เหมาะสม

ความความวิตกกังวลกับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน

การศึกษาด้านความวิตกกังวลกับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนนี้ มีรายงานหลายรายที่

<sup>46</sup> ล้อม ไชยศร, "ลักษณะครูที่ดีในทรรศนะของนักเรียนชายมัธยมต้นโรงเรียนไตรมิตรวิทยาลัย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2510)



พบว่ามีความสัมพันธ์เป็นลบระหว่างองค์ประกอบทั้ง 2 นี้ แมค แคนเลส (Mc. Candles) และ คาสทานา<sup>47</sup> (Castaneda) 1956. ได้คำนวณความสัมพันธ์ระหว่างความวิตกกังวลกับผลสัมฤทธิ์ในวิชาต่าง ๆ ถึง 30 ค่า ปรากฏว่ามีเพียงค่าเดียวที่เป็น 0 ค่าอื่น ๆ เป็นลบตั้งแต่  $-0.05$  ลงไป ในจำนวนนี้มี 13 ค่า เป็นลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และผลสัมฤทธิ์ในวิชาเลขคณิตอยู่ในอิทธิพลของความวิตกกังวลมากที่สุด หลังจากศึกษาเพิ่มเติมในเด็กเกรด 6 ผู้วิจัยกลุ่มนี้พบว่า ความวิตกกังวลมีส่วนช่วยให้การพยากรณ์ความสำเร็จในการเรียนด้วยคะแนนสติปัญญาแม่นยำขึ้นในเด็กระดับนี้

เคลน (Klein) เฟรดเคอริคสัน (Frederickson) และ อีแวนส์<sup>48</sup> (Evans) ศึกษาในสี่มหาวิทยาลัยเฉพาะชายปี 1-2 จำนวน 127 คน โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งมีการฝึกฝนการทำงาน อีกกลุ่มหนึ่งปล่อยให้เรียนตามปกติ ชั่วระยะเวลา 3 สัปดาห์ ติดต่อกันก็พบสิ่งที่น่าสนใจคือ ความวิตกกังวลมีความสัมพันธ์เป็นเส้นโค้งกับการทำงาน กลุ่มที่ทำงานไม่มีความสัมพันธ์กับความวิตกกังวลปานกลาง และมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างความวิตกกังวลกับความสามารถทางภาษา อนึ่ง ในการวิจัยครั้งนี้ได้ความสัมพันธ์ระหว่างความวิตกกังวลในการสอบกับแบบทดสอบ เอส.เอ.ที-วี (S.A.T-V) เป็น  $-0.25$  ในกลุ่มทดลอง และ  $-0.54$  ในกลุ่มควบคุม

---

<sup>47</sup>Seymour B., Sarason, and Others, Anxiety in Elementary School Children, p. 73.

<sup>48</sup>Stephen R., Klein, Norman Frederickson, and Franklin R. Evans, "Anxiety and Learning to Formulate Hypotheses," The Journal of Educational Research, (1969), pp. 465-475.

ดีโอ.เจ. ลอชลิน<sup>49</sup> (Leo. J. Loughlin) และผู้ร่วมงานได้ศึกษาในปี ค.ศ. 1965 ถึงความแตกต่างระหว่างเพศกับความวิตกกังวลโดยใช้ระดับสติปัญญาและความสัมฤทธิ์ผลในการเรียนเป็นเกณฑ์ โดยเริ่มทดลองกับนักเรียนเกรดที่ 4-8 ของโรงเรียนในเมืองแห่งหนึ่งที่มีระดับสังคมและเศรษฐกิจปานกลาง เครื่องมือเครื่องใช้ทดสอบคือ แบบวัดการอ่าน การคิดเลข คาลิฟอร์เนีย (California Reading Test, California Arthetic Test) และแบบวัดสติปัญญาภาวะทางสมอง (California Test of Mental Maturity) คณะวิจัยชุดนี้ได้แบ่งนักเรียนตามเพศและระดับสติปัญญา ดังนี้ นักเรียนที่มีไอคิวระหว่าง 75-94, 95-104, 105-114, 115-124 และสูงกว่า 125 ขึ้นไป และปรากฏว่าจำนวนนักเรียนที่มีไอคิวระหว่าง 75-94 มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ จึงได้แบ่งกลุ่มย่อยออกเป็น 2 กลุ่ม คือ นักเรียนที่มีไอคิวระหว่าง 75-84 กลุ่มหนึ่ง และ 85-94 อีกกลุ่มหนึ่ง สำหรับคะแนนความสัมฤทธิ์ผลในการเรียนของแต่ละกลุ่ม ระดับสติปัญญาและเพศแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ กลุ่มที่มีความสัมฤทธิ์ผลสูง กลาง และต่ำ โดยถือคะแนนความสามารถทางความเข้าใจและใช้ศัพท์จากแบบวัดการอ่าน และคะแนนความสามารถในการใช้หลักและมีเหตุผลทางคณิตศาสตร์จากแบบวัดการคิดเลขเป็นเกณฑ์ หลังจากนั้นให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดระดับความวิตกกังวล 3 ชุด คือ ซี เอ็ม เอ เอส (CMAS) ที เอ เอส ซี (TASE) และ จี เอ เอส ซี (GASC) จัดเป็นกลุ่มตัวอย่างซึ่งประกอบด้วยนักเรียนชาย 2,651 คน นักเรียนหญิง 2,369 คน ผลปรากฏว่ามีความแตกต่างระหว่างเพศกับความวิตกกังวลอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 มีความแตกต่างระหว่างเพศมากที่สุดกในแบบวัด จี เอ เอส ซี (GASC) และมีความแตกต่างระหว่าง

---

<sup>49</sup> Leo. J. Loughlin and Others, "An Investigation of Sex Difference by Intelligence, Subject-Matter Area, Grade and Achievement Level on their Anxiety Scale," Journal of Genetic Psychology, (1965), pp. 207-215.



เพศน้อยที่สุดในแบบวัด ที เอ เอส ซี (TASC) นักเรียนหญิงมีความวิตกกังวลสูงกว่านักเรียนชาย ความแตกต่างระหว่างเพศเกิดขึ้นอย่างมีนัยสำคัญมากที่สุดในกลุ่มนักเรียนที่มีไอคิวระหว่าง 95-104 และ 105-114 กลุ่มนักเรียนที่มีความสัมฤทธิ์ผลปานกลาง และกลุ่มนักเรียนเกรดที่ 5 ความแตกต่างระหว่างเพศเกิดขึ้นน้อยที่สุดในกลุ่มนักเรียนที่มีไอคิวสูงกว่า 125 ขึ้นไป กลุ่มนักเรียนที่มีความสัมฤทธิ์ผลสูงเป็นกลุ่มนักเรียนเกรดที่ 8

ส่วนการวิจัยภายในประเทศได้มีผลทำการวิจัยได้หลายคน ดังเช่นในปี พ.ศ. 2506 อมร แซ่เอี้ยว<sup>50</sup> ได้ศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของความวิตกกังวลที่มีต่อผลงานของนักเรียน โดยมีความมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบความเร่งเฉื่อยในการชี้ค่าตัวพัญชนะไทยที่กำหนดให้จากการเปรียบเทียบระหว่างเด็กที่มีความวิตกกังวลสูงกับเด็กที่มีความวิตกกังวลต่ำด้วยการใช้แบบวัดเกี่ยวกับความวิตกกังวล แบบวัดแบ่งเป็น 2 ส่วน ในส่วนที่ 1 คัดแปลงมาจาก จี เอ เอส ซี (GASC) ส่วนที่ 2 คัดแปลงมาจาก ที เอ เอส ซี (TASC) แต่ละส่วนมี 20 ข้อ และมีแบบวัดจับให้จ้อยู่ด้วย 10 ข้อ ประชากรที่ใช้เป็นนักเรียนหญิงอายุ 12-14 ปี จำนวน 650 คน จากโรงเรียนราษฎรที่เปิดสอนชั้นประถมปีที่ 7 ตามอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดพระนครและธนบุรีรวม 12 อำเภอ ผลการวิจัยปรากฏว่าที่ระดับความเชื่อมั่น 5% อิทธิพลของความวิตกกังวลไม่ทำให้การทำงานง่าย ๆ ของกลุ่มที่มีความวิตกกังวลสูงกับกลุ่มที่มีความวิตกกังวลต่ำต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ในปี พ.ศ. 2508 จิรายุ โชติช่วง<sup>51</sup> ได้สำรวจความกังวลของเด็กวัยรุ่นในเขตจังหวัดพระนคร เพื่อศึกษาความกังวลและความสัมพันธ์ระหว่างความกังวลกับการสอบของเด็กวัยรุ่นในจังหวัดพระนคร กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชายหญิงที่กำลังศึกษา

<sup>50</sup>อมร แซ่เอี้ยว, "อิทธิพลของความกังวลที่มีต่อผลงานของนักเรียน" (วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต, คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2506)

<sup>51</sup>จิรายุ โชติช่วง, "การสำรวจความกังวลของเด็กวัยรุ่นในจังหวัดพระนคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต, คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2508)

อยู่ในโรงเรียนรัฐบาล สังกัดกรมวิสามัญศึกษา 2 แห่ง ในจังหวัดพระนคร ปีการศึกษา 2507 จำนวน 195 คน ชาย 113 คน หญิง 82 คน ใช้แบบวัดที่เกี่ยวกับความวิตกกังวลที่ดัดแปลงมาจากข้อสอบวัดระดับความกังวลของ เซมัวร์ บี. ซาราดัน (Seymour B. Sarason) และแบบสำรวจรายการซึ่งมีทั้งหมด 176 ข้อ ผลการวิจัยด้านความวิตกกังวลนั้นผู้วิจัยได้วิเคราะห์ออกมา 14 ข้อ ถึงความแตกต่างระหว่างความวิตกกังวลของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงในค่านต่าง ๆ ส่วนค่าสัมประสิทธิ์แห่งสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนความวิตกกังวลเรื่องการเรียน การสอน กับคะแนนกลางปีของประชากรวัยรุ่นชายหญิง คือ 0.51 มีนัยสำคัญที่ 1% ส่วนวัยรุ่นชาย คือ 0.16 ซึ่งไม่มีนัยสำคัญเลยทั้งที่ 1% และ 5% และค่าสัมประสิทธิ์แห่งสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนความกังวลเรื่องทั่ว ๆ ไปกับคะแนนสอบกลางปีของตัวอย่างประชากรวัยรุ่นหญิง คือ 0.35 มีนัยสำคัญที่ 1% ส่วนวัยรุ่นชายคือ -0.10 ซึ่งไม่มีนัยสำคัญเลยทั้งที่ระดับ 1% และ 5%

ในปี พ.ศ. 2514 จันทพร หะรินสุต<sup>52</sup> ศึกษาเกณฑ์ปกติของลักษณะบุคลิกภาพของเด็กวัยรุ่นไทยในโรงเรียนราษฎร์ชายและโรงเรียนราษฎร์หญิงในจังหวัดพระนคร ในค่านของบุคลิกภาพทั่วไป การยอมรับตนเอง การยอมรับผู้อื่น ความวิตกกังวล การเก็บตัว-การแสดงออก และความต้องการ กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 1,000 คน เป็นชาย 500 คน และหญิง 500 คน อายุระหว่าง 13 ถึง 17 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงปีที่ 5 ในโรงเรียนราษฎร์ชายจำนวน 4 โรงเรียน และโรงเรียนราษฎร์หญิงจำนวน 5 โรงเรียน ในจังหวัดพระนคร เฉพาะด้านความวิตกกังวล การเก็บตัวและการแสดงออก ผู้วิจัยใช้แบบวัดของนายธงชัย ชิวปรีชา ผลปรากฏว่า

<sup>52</sup>จันทพร หะรินสุต, "การศึกษาเกณฑ์ปกติของลักษณะบุคลิกภาพของเด็กวัยรุ่นไทยในโรงเรียนราษฎร์ชายและโรงเรียนราษฎร์หญิงในจังหวัดพระนคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทอักษรศาสตรบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514)

1. คะแนนเฉลี่ยของลักษณะความวิตกกังวลของเด็กวัยรุ่นชายรวมทุกช่วงอายุ เท่ากับ 1.98 และคะแนนเฉลี่ยของลักษณะการเก็บตัว-แสดงออก มีค่าเท่ากับ 1.92 แสดงว่าเด็กวัยรุ่นชายมีความวิตกกังวลและการเก็บตัว-แสดงออก อยู่ในระดับปานกลาง

2. ลักษณะความวิตกกังวลใจของเด็กวัยรุ่นชายแต่ละช่วงอายุ เมื่อเทียบกับเด็กวัยรุ่นชายระหว่าง 13-17 ปีแล้ว เด็กวัยรุ่นชายอายุ 17 ปี มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด ส่วนเด็กวัยรุ่นชายอายุ 13, 14, 15 และ 16 ปี มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยของเด็กวัยรุ่นชายรวมทุกช่วงอายุ โดยที่เด็กวัยรุ่นชายอายุ 15 ปี มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด อย่างไรก็ตามยังถือว่าทั้งเด็กวัยรุ่นอายุ 17 ปี ที่ได้คะแนนความวิตกกังวลต่ำสุด (1.80 คะแนน) และเด็กวัยรุ่นชายอายุ 15 ปี ที่ได้คะแนนความวิตกกังวลสูงสุด (2.07 คะแนน) มีความวิตกกังวลปานกลาง ทั้งนี้เพราะการที่จะถือว่ามีความวิตกกังวลสูงจริงหรือต่ำจริงนั้น จะต้องได้คะแนนประมาณ 3.00 หรือ 1.00 ตามลำดับ

3. ส่วนคะแนนเฉลี่ยของลักษณะความวิตกกังวลของเด็กวัยรุ่นหญิงรวมทุกช่วงอายุ มีค่าเท่ากับ 2.03 และคะแนนเฉลี่ยของลักษณะการเก็บตัว-แสดงออก อยู่ในระดับปานกลาง

4. ลักษณะความวิตกกังวลของเด็กวัยรุ่นหญิงแต่ละช่วงอายุ เมื่อเทียบกับเด็กวัยรุ่นหญิงอายุระหว่าง 13-17 ปี แล้ว เด็กวัยรุ่นหญิงอายุ 15, 16 และ 17 ปี ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยของเด็กวัยรุ่นหญิงรวมทุกช่วงอายุ ส่วนเด็กวัยรุ่นหญิงอายุ 13 ปี และ 14 ปี ได้คะแนนเฉลี่ยสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยของเด็กวัยรุ่นหญิงรวมทุกช่วงอายุ โดยที่เด็กวัยรุ่นหญิงอายุ 16 ปี มีคะแนนความวิตกกังวลต่ำสุด (1.92 คะแนน) อย่างไรก็ตามถือว่าทั้งเด็กวัยรุ่นอายุ 16 ปี และ 13 ปี ต่างมีความกังวลใจอยู่ในระดับปานกลางทั้งคู่ ทั้งนี้เพราะการที่จะถือว่ามีความวิตกกังวลสูงจริงหรือต่ำจริงนั้นจะต้องได้คะแนนประมาณ 3.00 หรือ 1.00 ตามลำดับ

จากผลการวิจัยทั้งทางกายภาพ ความซึบแย้งในบทบาท ความวิตกกังวล และสัมฤทธิผลทางการเรียนที่สัมพันธ์กับตัวแปรต่าง ๆ ที่ผ่านมาทั้งต่างประเทศและในประเทศเห็นได้ว่ายังมีไม่มีการศึกษาวิจัยโดยตรงระหว่างความสัมพันธ์ของความซึบแย้งในบทบาทต่อความวิตกกังวลและสัมฤทธิผลทางการเรียน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจมากที่จะ

ศึกษาเรื่องดังกล่าว เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงจากนิสิตที่มีความขัดแย้งในบทบาทระหว่างบทบาทของครู-อาจารย์ และบทบาทของผู้เรียนนี้จะมีผลค่านิจใจต่อความวิตกกังวลทางการศึกษา และสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนอย่างไรบ้าง

### สมมติฐานและเหตุผลในการวิจัย

จากทฤษฎีและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องมาแล้ว ผู้วิจัยใช้เป็นพื้นฐานในการตั้งสมมติฐานเพื่อทดสอบดังนี้

1. กลุ่มนิสิตที่เรียนบางเวลาที่มีความขัดแย้งในบทบาทสูงน่าจะมีคะแนนเฉลี่ยของความวิตกกังวลทางการศึกษาสูงกว่ากลุ่มที่มีความขัดแย้งในบทบาทต่ำ
2. นิสิตที่เรียนบางเวลาน่าจะมีความวิตกกังวลทางการศึกษาสูงกว่านิสิตที่เรียนเต็มเวลา
3. กลุ่มนิสิตเรียนบางเวลาน่าจะมีค่าเฉลี่ยของบทบาทที่ปฏิบัติจริง (actual role performance) ในฐานะนิสิตต่ำกว่านิสิตที่เรียนเต็มเวลา และค่าเฉลี่ยของบทบาทที่ปฏิบัติจริงในฐานะอาจารย์ต่ำกว่ากลุ่มครูประจำการ
4. ความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดของบทบาท (role strain) กับความวิตกกังวลทางการศึกษาของนิสิตที่เรียนบางเวลาน่าจะเป็นไปในทางบวก
5. ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทที่ปฏิบัติจริง (actual role performance) กับความวิตกกังวลทางการศึกษาของนิสิตที่เรียนบางเวลาน่าจะเป็นไปในทางบวก
6. ความสัมพันธ์ระหว่างความวิตกกังวลทางการศึกษากับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนิสิตที่เรียนบางเวลาน่าจะเป็นไปในทางลบ

### เหตุผลในการตั้งสมมติฐาน

สมมติฐานข้อที่ 1 : ความขัดแย้งในบทบาท ผู้วิจัยถือเป็นตัวแปรอิสระซึ่งมีผลต่อจิตใจของนิสิตที่เรียนบางเวลา คือความวิตกกังวลทางการศึกษา ความวิตกกังวลทางการศึกษาถือเป็นตัวแปรกลาง ดังนั้นถ้าแบ่งกลุ่มนิสิตที่มีความขัดแย้งในบทบาทออกเป็นกลุ่มสูง กลุ่มกลางและกลุ่มต่ำ ค่าเฉลี่ยความ

วิตกกังวลทางการศึกษาก็ควรจะแปรตามด้วย คือ ค่าเฉลี่ยความวิตกกังวลทางการศึกษาของนิสิตที่มีความซัดแย้งในบทบาทกลุ่มสูงน่าจะสูงกว่ากลุ่มกลาง ค่าเฉลี่ยความวิตกกังวลทางการศึกษาของนิสิตที่มีความซัดแย้งในบทบาทกลุ่มกลางน่าจะสูงกว่ากลุ่มต่ำ และค่าเฉลี่ยความวิตกกังวลทางการศึกษาของนิสิตที่มีความซัดแย้งในบทบาทกลุ่มสูงน่าจะมีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มต่ำเป็นอย่างยิ่ง

สมมติฐานข้อที่ 2 : ผู้วิจัยมีความเชื่อว่า นิสิตที่มีความซัดแย้งในบทบาทเหล่านี้ใช้หลักการจัดการลำดับชั้น ซึ่ง โทบี (Toby) ไคว์เกราะห์และตั้งข้อเสนอไว้ กล่าวคือ นิสิตเผชิญความจริงระหว่างสองบทบาทและถือว่าบทบาทที่เป็นหน้าที่บังคับเป็นสิ่งสำคัญที่เขาต้องปฏิบัติตามก่อนบทบาทอื่น ๆ และบทบาททั้งสองของนิสิตก็เป็นที่ยอมรับของสังคมที่เขาเป็นสมาชิกอยู่ และใช้การตัดสินใจเมื่ออยู่ในระยะเวลาที่ต้องเลือกระหว่างสองบทบาทดังนี้ การ์เลนคอร์ท (Dahrendorf) ตั้งข้อตกลงไว้คือตัดสินใจทำตามบทบาทที่มีการตอบโต้ที่รุนแรงกว่า เช่นลาหยุดจากการสอนหนังสือเพื่อมาสอบประจำภาคที่คณะ เป็นต้น ดังนั้นความประพฤติกตามความเป็นจริงระหว่างสองบทบาทจึงน่าจะไม่เป็นไปตามระเบียบกฎเกณฑ์ของบทบาททั้งสอง ผู้วิจัยจึงมีความเชื่อว่าค่าเฉลี่ยของบทบาทที่ปฏิบัติจริงในบทบาทนิสิต ของนิสิตเรียนบางเวลาน่าจะต่ำกว่านิสิตที่เรียนได้เต็มเวลา และเชื่อว่าค่าเฉลี่ยของบทบาทที่ปฏิบัติจริงในบทบาทอาจารย์ก็น่าจะต่ำกว่ากลุ่มครูประจำการที่สอนเต็มเวลา

สมมติฐานข้อที่ 3 : นิสิตที่เรียนบางเวลาเมื่อเปรียบเทียบกับนิสิตที่เรียนเต็มเวลาแล้วนับว่ามีข้อเสียเปรียบอยู่มาก นิสิตที่เรียนบางเวลามีเวลาน้อยในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมนอกห้องเรียน เช่น การอ่านหนังสือ วารสารต่าง ๆ ตำราต่างประเทศ ซึ่งใช้เวลามากกว่าภาษาไทยในก้านความรู้ความเข้าใจ เพราะต้องเสียเวลาส่วนหนึ่งในการสอน การเดินทาง

ไปมาระหว่างสถานที่สอนกับสถานที่เรียน ทั้งนิสิตที่เรียนบางเวลา และนิสิตที่เรียนเต็มเวลาดำรงก็เรียนในวิชาและคณาจารย์เดียวกัน ตลอดจนการทำงานภาคนิพนธ์ รวมถึงหลักการให้คะแนนก็เหมือนกัน จึงเชื่อได้ว่าจากข้อเสียเปรียบของนิสิตเรียนบางเวลาดังกล่าวจะมีผลทางจิตใจโดยเฉพาะน่าจะบังเกิดความวิตกกังวลทางการศึกษาสูง เมื่อเปรียบเทียบกับนิสิตที่เรียนเต็มเวลา

สมมติฐานข้อที่ 4

: จากเหตุผลข้อที่ 2 ที่กล่าวไว้ว่า นิสิตที่เรียนบางเวลานี้สามารถรักษาสถานภาพและบทบาททั้งสองไว้ได้ในขณะเดียวกัน ดังนั้นบุคคลเหล่านี้มีความคาดหวังในบทบาทมากขึ้นเพียงใดก็ควรจะปฏิบัติตามบทบาทที่ปฏิบัติจริงนั้น ๆ ใกล้เคียงหรือเกือบเท่ากับบทบาทที่คาดหวัง เพราะฉะนั้นความเครียดของบทบาทซึ่งหาได้จากการนำบทบาทที่ปฏิบัติจริงลบออกจากบทบาททางอุดมคติจะได้ผลลัพธ์ออกมาน้อยมาก หรือเป็นศูนย์ แต่ขณะเดียวกันความวิตกกังวลทางการศึกษาเกี่ยวกับการสอบ การทำรายงานที่มีอยู่สูงจากสมมติฐานข้อที่ 2 ผู้วิจัยจึงมีความเชื่อว่าความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดของบทบาทกับความวิตกกังวลทางการศึกษาน่าจะเป็นไปในทางบวก

สมมติฐานข้อที่ 5

: โดยปกตินิสิตทุกคนย่อมมีความวิตกกังวลทางการศึกษาเกิดขึ้นทุกคน สำหรับนิสิตที่เรียนบางเวลาต้องรับผิดชอบบทบาทของครู-อาจารย์ ด้านการสอน ดูแลนักเรียนของตน ขณะเดียวกันบทบาทของนิสิตต้องเข้าเรียนตามตารางสอนและมีงานของแต่ละวิชาในเวลาเรียนที่ต้องศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ความจำเป็นทั้งสองบทบาทเป็นเช่นนี้ นิสิตที่เรียนบางเวลาจึงต้องพยายามปฏิบัติตนให้เป็นไปตามความคาดหมายในบทบาททั้งสองอย่างดีที่สุด ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความเชื่อว่าบทบาทที่ปฏิบัติจริงของนิสิตที่เรียนบางเวลาจึงน่าจะมีความสัมพันธ์กับความวิตกกังวลทางการศึกษาในทางบวก หมายความว่า เมื่อมีภาระหน้าที่



ความรับผิดชอบในบทบาททั้งสองและนิตินัยพยายามปฏิบัติตนให้ไ้มากตามความคาดหวังของทางโรงเรียนและทางสถาบันการศึกษาก็ย่อมจะเกิดความวิตกกังวลทางการศึกษาสูงตามไปด้วย

สมมติฐานข้อที่ 6 : ผลจากการศึกษาทั้งต่างประเทศและในประเทศหลายรายงาน ซึ่งผู้วิจัยได้กล่าวไว้แล้วในส่วนการวิจัยที่เกี่ยวข้องที่แสดงค่าสหสัมพันธ์ระหว่างความวิตกกังวลกับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนมีค่าเป็นลบ เช่นเดียวกันเมื่อพิจารณานิสิตที่มาเรียนต่อในชั้นสูงสุดนี้เห็นได้ว่า ส่วนใหญ่เลือกเรียนสาขาที่ตนสนใจ มีความถนัด หรือมีพื้นฐานโดยตรงมาในระดับปริญญาตรี นิสิตดังกล่าวนี้ยังต้องผ่านการสอบคัดเลือกทั้งข้อเขียนและสัมภาษณ์มาแล้ว จึงเชื่อได้ว่าจะต้องเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และปรับตัวได้ดีพอสมควร และต้องมีความสามารถรู้จักแบ่งเวลาในการทบทวนข้อสอบโดยมีประสบการณ์มาแล้วในชั้นปริญญาตรี และในฐานะผู้สอนที่ต้องแนะนำนักเรียนของตน นอกจากนี้วิธีการเรียนในระดับสูงหลักสำคัญคือความเข้าใจใ้ใจใ้ใจอาศัยเพียงการท่องจำ ตลอดจนงานอื่น ๆ เช่น ภาคนิพนธ์ การอภิปรายต่าง ๆ ถือเป็นคะแนนส่วนหนึ่งที่นำมาประกอบการพิจารณาคะแนนในการสอบประจำภาค จากเหตุผลเหล่านี้ผู้วิจัยจึงมีความเชื่อว่า แม้จะมีความวิตกกังวลทางการศึกษาเกิดขึ้น แต่จะไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างสองอย่างนี้น่าจะเป็นไปในทางลบ

#### ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. ผลจากการวิจัยจะเป็นแนวทางให้นิสิตที่มีความขัดแย้งในบทบาทได้ปรับปรุงตัวเองระหว่างบทบาทของการเป็นผู้สอนและผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น
2. ข้อเท็จจริงที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้อาจใช้เป็นข้อมูลทางด้านการแนะแนวในการให้บริการสนเทศแก่นิสิตที่เรียนบางเวลาได้

### 3. เพื่อส่งเสริมให้เกิดการวิจัยในครั้งต่อไป

#### ขอบเขตของการวิจัย

1. ตัวอย่างประชากร คือกลุ่มนิสิตและกลุ่มครูประจำการซึ่งสอนเต็มเวลา กลุ่มนิสิตเป็นนิสิตที่เรียนบางเวลา และเรียนเต็มเวลา ในชั้นประกาศนียบัตรชั้นสูงและปริญญาโท คณะบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เฉพาะแผนกต่าง ๆ ภายในคณะครุศาสตร์ กลุ่มครูประจำการ เป็นอาจารย์ระดับปริญญาตรี อายุไม่เกิน 40 ปี และเป็นผู้ที่สอนหนังสือเพียงคนเดียว

2. สัมฤทธิ์ผลทางการเรียน เนื่องจากกลุ่มนิสิตมีระยะเวลาที่เข้ามาศึกษาไม่เท่ากัน จึงใช้ผลคะแนนของทุกวิชาโดยเฉลี่ยที่นิสิตได้รับจากการสอบภาคต้นปีการศึกษา 2514 โดยทำการคัดลอกคะแนนดังกล่าวจากคณะบัณฑิตวิทยาลัย

#### ความไม่สมบูรณ์ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้อาจมีความไม่สมบูรณ์จากเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย หรือจากการใช้กลุ่มตัวอย่างน้อยเกินไป

#### คำจำกัดความ

1. กลุ่มครูประจำการ ในที่นี้หมายความว่าเฉพาะอาจารย์วุฒิระดับปริญญาตรี มีอายุไม่เกิน 40 ปี และต้องเป็นผู้ทำหน้าที่สอนหนังสือเพียงคนเดียว

2. นิสิตที่เรียนบางเวลา หมายถึงนิสิตที่เข้ามาศึกษาในแผนกต่าง ๆ ภายในคณะครุศาสตร์ มีฐานะเป็นนิสิตชั้นประกาศนียบัตรชั้นสูงหรือปริญญาโท ขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่สอนหนังสือควบคู่ไปด้วย

3. นิสิตที่เรียนเต็มเวลา หมายความว่านิสิตที่ใช้เวลาศึกษาต่ออย่างเต็มที่ โดยไม่มีภาระความรับผิดชอบในหน้าที่การสอนตลอดช่วงระยะเวลาที่เข้ามาศึกษาต่อในชั้นประกาศนียบัตรชั้นสูงหรือปริญญาโท

4. สัมฤทธิ์ผลทางการเรียน หมายความว่าถึงผลของคะแนนโดยเฉลี่ยของนิสิตแต่ละคนที่ได้รับจากการประเมินผลมาจากการสอบของภาคต้น ปีการศึกษา 2514

5. ความวิตกกังวลทางการศึกษา หมายความว่าถึงความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับตัวนิสิตเกี่ยวกับผลประโยชน์ทางการศึกษาที่ตนจะได้รับ รวมถึงความวิตกกังวลที่เกิดขึ้นจากสิ่งที่มีความสัมพันธ์กับการมาศึกษาต่อ เช่น การเดินทาง การทำภาคินพนธ์

6. ความขัดแย้งในบทบาท หมายความว่าถึงบทบาทสองบทบาทที่บุคคลคนเกี่ยวปฏิบัติควบคู่กันในช่วงระยะเวลาเดียวกัน กล่าวคือ นิสิตมีฐานะเป็นอาจารย์สอนหนังสือในสถานศึกษาต่าง ๆ และมีฐานะเป็นนิสิตชั้นระดับประกาศนียบัตรชั้นสูงหรือปริญญาโท มีหน้าที่ศึกษาหาความรู้ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษา บทบาททั้งสองนี้อยู่ในช่วงเวลาเดียวกัน

7. ความเครียดของบทบาท หมายความว่าถึงความบกพร่องในแต่ละคุณลักษณะต่าง ๆ ของบทบาทครู-อาจารย์ และบทบาทของนิสิต กล่าวคือ บทบาทที่นิสิตคาดหวังหรือบทบาทในค่านิยมคติตั้งไว้เท่าใดก็ตามลดยบบทบาทที่นิสิตสามารถปฏิบัติได้จริง

8. บทบาทที่ปฏิบัติจริง หมายความว่าถึงคุณลักษณะต่าง ๆ ของบทบาทครู-อาจารย์ และบทบาทนิสิต ที่กลุ่มตัวอย่างประพฤติกปฏิบัติอยู่ในปัจจุบันจริง ๆ ซึ่งอาจน้อยกว่าหรือเท่ากับบทบาทที่คาดหวังไว้ หรือบทบาทในอุดมคติ